

NORMBLADEN PVH (GIDSEN VOOR GOEDE PRAKTIJKEN)

Baardagame Pogona vitticeps

I. Toepassingsgebied

Deze gids goede praktijken is van toepassing op de Baardagame *Pogona vitticeps*. Deze van oorsprong in Australië voorkomende hagedis is in de jaren '70 en '80 vanuit dat continent naar de Verenigde Staten en Europa geëxporteerd. Thans is de export verboden en door de Australische overheid wordt de wetgeving op het gebied van bescherming van fauna en flora zeer streng gehandhaafd. Desondanks werden nog wel kleine aantallen illegaal geëxporteerd. Alle in Europa in gevangenschap gehouden dieren zijn afkomstig van beperkte aantallen ouderdieren. Al vrij snel na de importen in de jaren '70 en '80 werd de soort in toenemende mate nagekweekt. Tot 6 à 7 maal per seizoen kunnen legsels tot een grootte van 35 eieren per legsel worden geproduceerd. Doordat de kweek relatief gemakkelijk is en het grote aantal eieren per legsel is in de jaren '80 en '90 de soort vrij snel in enorme aantallen over liefhebbers van terrariumdieren verspreid. Samen met de Luipaardgekko en de Groene leguaan behoort de baardagame thans tot de meest gehouden en populairste terrariumhagedissen. De baardagame is in Europa niet beschermd en kan dus zonder vergunningen worden gehouden en overgedragen. In de wat oudere literatuur wordt de soort ook vermeld onder de geslachtsnaam *Amphibolurus*.

In Australië komt de baardagame over het gehele continent voor. Er zijn diverse taxa en enkele tientallen soorten alle verschillend in grootte, vorm en kleur. Samen met *Pogona minor* en *P. barbata* heeft de hier behandelde soort *P. vitticeps* het grootste verspreidingsgebied. Hij komt voor in de staten Queensland, New South Wales en South Australia en leeft in een droog milieu dat wordt gekenmerkt door struiken, lage bomen en rotsformaties. Omgevallen bomen, schuttingen en palen zijn geliefde zonplekken doch ook worden ze vaak zonnend op het asfalt van wegen aangetroffen hetgeen velen met de dood moeten bekopen. Het voedsel bestaat voornamelijk uit insecten, doch incidenteel worden ook kleine zoogdieren, vruchten en bladeren gegeten.

Bij de aanschaf van dieren is het verstandig eerst de ruim voorhanden zijnde informatie uit boeken, tijdschriften en van het internet te raadplegen. Het kopen van dieren kan het beste gebeuren bij ervaren kwekers, die direct ook informatie over de dieren kunnen geven. De gezondheid van de dieren is bij hen dan ook beter gewaarborgd dan van dieren die in de meeste dierenspeciaalzaken worden verkocht.

II. Voeding

In het wild bestaat het voedsel uit zowel dierlijk als plantaardig voedsel, met de nadruk op dierlijk. Het voedsel bestaat uit allerlei insecten, kleine zoogdiertjes, jonge vogels, kleinere hagedissen, bloemen, vruchten en bladeren. Het voedsel in het terrarium dient in hoofdzaak uit insecten te bestaan in de vorm van sprinkhanen, veldkrekels en kakkerlakken.

Meelwormen zijn voor baardagamen in veel gevallen niet het geschikte voedsel gebleken, daar ze slecht verteerbaar zijn en in vele gevallen na enige tijd weer onverteerd worden

uitgespuugd. Ook kunnen meelwormen zich met hun krachtige kaken in de slokdarm van de hagedis vastbijten en aldaar verwondingen veroorzaken. Verder worden ook huisjesslakken gegeten. Ook kattenvoer uit blik of geweekte droge brokken worden gegeten, doch hierbij is het van belang dit slechts in beperkte mate aan te bieden daar de dieren anders snel overgewicht krijgen. Men moet zich bedenken dat dieren in gevangenschap veel minder bewegingsmogelijkheden hebben en baardagamen staan bekend om hun flinke eetlust. Insecten moeten twee maal per week worden aangeboden en per dier kan men volstaan met 5 à 6 volwassen sprinkhanen of 10 tot 15 veldkrekels per voerbeurt. Bestuiving van de voederinsecten met vitaminen, mineralen en kalksupplementen moet hierbij zeer beslist niet vergeten worden. Met name jonge opgroeiende dieren hebben een grote behoefte hieraan en voorkomen moet worden dat het skelet en ook de spieren zich onvoldoende ontwikkelen. Vergroeiingen die in het jeugd stadium zijn ontstaan kunnen later niet of nauwelijks meer gecorrigeerd worden. Het verstrekken van UVB licht is hierbij een belangrijke factor. Zie verder onder "gezondheid".

Het plantaardige voedsel dient twee maal per week te worden verstrekt in de vorm van gesneden andijvie, witlof, ijsbergsla, tomaat, paardenbloemblad en bloem, klaver, weegbree. Ook hieraan dienen vitaminen, mineralen en kalk te worden toegevoegd. Dit plantaardige voedsel kan ook dienen als voedsel voor de aangeboden insecten die niet direct door de hagedissen worden gegeten. Het komt geregeld voor dat de nachtactieve krekels de 's nachts rustende hagedissen aanvreten en dan met name aan vochtige plekken als ogen en geslachtsopening. Om de juiste conditie van de hagedissen in de gaten te houden is naast het goed observeren het geregeld wegen van de dieren een goede indicatie voor een juiste conditie. Een volwassen goed uitgegroeide baardagame meet ca. 45 cm en weegt ca. 500 gram. Uitzonderingen van 60 cm zoals voorkomend in de natuur komen in gevangenschap nauwelijks voor. Een goede geleidelijke groei van jonge dieren is aan te raden zodat een evenwichtige ontwikkeling van botten en spieren mogelijk is.

III. Huisvesting

Baardagamen los in huis laten lopen is sterk af te raden en ook het geregeld hanteren moet zo veel mogelijk worden voorkomen. De dieren hebben een rustig karakter en verzetten zich niet of nauwelijks tegen hanteren, hetgeen echter niet betekent dat ze het ook als prettig ervaren. Ook in de natuur blijven dieren bij benadering vaak rustig zitten en kunnen soms opgepakt worden waarbij ze zich nauwelijks verzetten. Dit gedrag heeft ze tot uitermate prettige en rustige terrariumdieren gemaakt. Maak echter geen misbruik van dit gedrag en laat ze in hun waarde.

Een terrarium voor twee dieren dient de minimale afmetingen van 150x60x60 cm (lxbxh) te hebben. Het verblijf dient te worden ingericht met stevige goed verankerde verticale en horizontale klimtakken die tot vlak onder warmtebronnen dienen te reiken. Bij voorkeur takken met een ruwe bast gebruiken die het klimmen vergemakkelijkt. Verder kunnen enkele stenen als zonplek of als zichtbarrière dienen. De dieren houden ervan vanuit een wat hogere positie de omgeving te overzien. Ook dienen schuilplaatsen te worden ingericht waardoor de dieren zich van hun terrariumgenoten kunnen afscheiden. Een waterbassin of drinkbak dient

aanwezig te zijn en het drinkwater dient dagelijks te worden ververs. De temperatuur van het drinkwater dient ca. 20 °C te zijn. In de periode dat de dieren vervellen is het raadzaam ze geregeld te besproeien met lauw water en het waterbassin of drinkbak zodanig te vergroten dat ze hierin geheel kunnen zitten. Het vocht voorkomt dat stukken vervelling in oksels, huidplooiën of tussen de tenen achterblijven. Het inrichten met echte planten is af te raden. De dieren zullen ze als voedsel zien en dus overhoop halen, doch echte planten dienen ook geregeld water te krijgen waardoor de luchtvochtigheid in het terrarium ongewenst constant verhoogd wordt. Ook kan de vochtige potgrond een bron zijn van schimmels en kleine ongewenste insecten. Wil men het verblijf toch een natuurlijk aanzicht geven gebruik kan kunstplanten waarvan tegenwoordig in de dierenbenodigdhedenhandel een ruim assortiment aanwezig is. De bodem van het terrarium dient te worden voorzien van een circa 15 cm dikke zand/leemlaag. Gebruik hiervoor geen rivierzand; dat kan namelijk tegelijk met de voedselopname voor verstoppingen in het maag/darmkanaal zorgen. Speelzand of duinzand zijn geschikt. Drachtige vrouwtjes dienen tijdens de eilegtijd enkele vochtige plekken onder stronken of stenen te worden verstrekt. Voor het leggen van de eieren graven ze gangen tot soms wel 30 cm. Zorg er voor dat stenen en stronken niet kunnen wegzakken tijdens het graven waardoor de dieren verpletterd kunnen worden.

De temperatuur dient te variëren van 25 °C tot 45°C onder een warmtebron. 's Nachts dient het verblijf af te koelen tot circa 20 °C. De verlichting en daglengte dient geregeld te worden door middel van TL-verlichting en dient 's zomers langer te zijn dan 's winters. Raadpleeg hiervoor het internet; er zijn goede sites waarop van alle plaatsen in de wereld de daglengten worden aangegeven. Warmtelampen en TL-verlichting dienen zodanig te worden aangebracht dat de dieren zich er niet aan kunnen verbranden. Brandwonden bij reptielen genezen overigens slecht. Voorkomen is beter dan genezen! Tegenwoordig zijn er uitermate geschikte T5-buizen beschikbaar die tevens energiezuinig zijn en gemakkelijk te monteren. Oriënteer U hiertoe op het internet en bij goede dierenpeciaalzaken.

IV. Gezondheid

Het terrarium dient dagelijks schoon gehouden te worden. Uitwerpselen en voedselresten dienen verwijderd te worden en het drinkwater moet worden ververs. Daar baardagamen droge mest en urine afscheiden treedt er nauwelijks vervuiling van de zand/leem bodem op. Toch dient het aanbeveling deze twee maal per jaar geheel te vervangen. Ook dienen klimtakken en rotsen van eventuele uitwerpselen geregeld te worden ontdaan. Ook dienen de dieren geregeld te worden gecontroleerd op de aanwezigheid van bloedmijten die zich veelal in huidplooiën, oksels, geslachtsopening en in de baard verzamelen. Behandeling is mogelijk met in de dierenpeciaalzaken te verkrijgen bestrijdingsmiddelen; lees goed de gebruiksaanwijzing op de verpakking.

Baardagamen komen in de natuur voor in subtropische gebieden die vooral in de zomermaanden een hoog aantal zonuren kennen met een hoge instraling. Het verstrekken van een UVB-bron in het terrarium is dan ook sterk aan te raden. UVB zorgt via de huid voor een juiste omzetting van vitamine D die vervolgens weer zorgt voor een juiste opname van kalk in botten en spieren. Ook in de tijd dat eieren moeten worden gelegd is dit van groot belang; bij

het ontwikkelen van eieren in het lichaam wordt kalk aan het skelet onttrokken doch ook tijdens het leggen hebben de spieren een hogere kalkbehoefte.

Gezondheidsproblemen die bij baardagamen kunnen voorkomen:

- Verwondingen die kunnen ontstaan door bijten, beschadigen aan scherpe takken en warmtelampen of TL-voorschakelaars indien deze niet buiten bereik van de dieren zijn aangebracht.
- Slechte skelet- en spieropbouw door verkeerde voeding.
- Stressverschijnselen door onvoldoende inrichting van het terrarium waarbij dieren onvoldoendeschuilplaatsen hebben of door de verkeerde geslachtsverhoudingen en/ of een teveel dieren in het terrarium.
- Maag/darmparasieten. Een geregelde controle van de uitwerpselen door een ter zake kundige dierenarts of laborant is sterk aan te raden. Behandeling is heel goed mogelijk.
- Bloedmijten kunnen de conditie van de dieren sterk ondermijnen. Het is zaak mijten zo vroeg mogelijk te ontdekken.

Voortplanting

Baardagamen zijn het in het terrarium redelijk gemakkelijk tot voortplanting te brengen. Zorg er echter voor dat de ouderdieren voldoende zijn uitgegroeid en in topconditie verkeren. Bedenk ook dat voor de gekweekte jonge dieren opkweekterraria aanwezig moeten zijn en dat er goede nieuwe verzorgers voor gezocht moeten worden. Er zijn grote aantallen dieren in de dierenhandel beschikbaar en het is niet verstandig overschotten te creëren. Ook is het niet prettig met een groot aantal dieren op den duur te blijven zitten.

De vrouwtjes produceren afhankelijk van de conditie tot 5 à 6 legsels per jaar variërend in grootte van 10 tot soms wel 35 eieren. Raadzaam is bij grote aantallen eieren en legsels de geslachten te scheiden wanneer men merkt dat de conditie van het vrouwtje vermindert. In de regel zouden 3 à 4 legsels per seizoen geen problemen moeten opleveren mits de vrouwtjes in topconditie zijn. De eieren kunnen bebroed worden bij een temperatuur tussen de 28 en 32 °C in een vochtig substraat dat kan bestaan uit een vochtig zand/turfmengsel, doch een uitermate geschikt substraat is ook vermiculite dat in de wat meer gespecialiseerde dierenpeciaalzaken te verkrijgen is. Informeer voor kundig advies anders bij gerenommeerde kwekers. De broedtijd is gemiddeld 85 dagen en fluctueert naar boven of naar onder onder invloed van de broedtemperatuur.

Het opkweken van de jongen geschiedt met kleine krekels, buffalowormen, zeer jonge sprinkhanen. Denk hierbij ook weer aan de juiste toediening van vitaminen, mineralen en kalk en gebruik beslist geschikte UV-lampen.

V. Soortspecifiek gedrag

Baardagamen zijn rustige dieren doch mannetjes kunnen tijdens de paringen behoorlijk opdringerig zijn en de vrouwtjes nauwelijks rust gunnen. Gescheiden huisvesting kan dan een oplossing bieden.

Bijzonder interessant is het baltsgedrag van de mannen waarbij de keel/baard bijna zwart kleurt en naar voren uitgeklapt wordt; ook wordt de huidskleur veel feller en kleurt van grijs naar geel.

Aangezien de soort oorspronkelijk uit een gebied komt dat op het zuidelijk halfrond in de zomer lange dagen en in de winter kortere dagen kent zullen de dieren ook in het terrarium in onze Europese winters bij een kortere daglengte en lagere temperaturen minder actief zijn en een soort winterrust doormaken. Het goed observeren van de dieren in de zin van activiteit doch vooral in de zin van voedselopname is van groot belang. Wanneer de dieren voedsel weigeren is het verstandig de temperatuur te laten zakken tot circa 20 °C. Zorg er echter wel voor dat dit niet abrupt gebeurt waardoor nog niet volledig verteerd voedsel in het maag/darmkanaal kan achterblijven en kan gaan rotten. Een geleidelijke afbouw van temperatuur binnen 2 à 3 weken is aan te raden.

De laatste jaren zijn in de internationale dierenhandel veel kleurvariëteiten van de baardagame verkrijgbaar die ook op reptielenbeurzen worden aangeboden. De prijzen van dergelijke kleurvormen variëren enorm en liggen veelal veel hoger dan voor de wildvorm.

Uiteraard is het een kwestie van persoonlijke smaak of men voor zo'n kleurvorm kiest of toch liever gewoon voor de natuurlijke kleur. Of deze kleurmutanten uiteindelijk sterker zijn dan de oorspronkelijke natuurlijke vorm zal de tijd leren.

VI. Verdere informatie

Hausschild, A., H. Bosch, 1997 en 2003. Bartagamen und Kragenechsen.

Hausschild, A., 2004. Die Bartagame.

Henkel, F.W., Schmidt, W. 1997. Agamen im Terrarium.

Kohler, G., Griesshammer, K., Schuster, N, 2003. Bartagamen, Lebensweise, Haltung, Zucht.

Palika, L., 2006. Leben mit Bartagamen.

Wilms, T., 2005. Terrarieneinrichtung.

Diverse artikelen in het tijdschrift Lacerta van de Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde.